

ONA TILI DARSLARIDA BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARNING NUTQIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Daminova Dilbar Melimurodovna

Termiz davlat pedagogika instituti Boshlang‘ich ta‘lim kafedrasi o‘qituvchisi
dilbardaminova9@gmail.com+998997470084

Annatsiya. Ona tili darslarida boshlang‘ich sinflar o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda eng muhim bosqich hisoblanadi. Chunki ushbu yoshda bolalar tilni o‘rganishga juda ochiq, nutqning asosiy qonuniyatlarini egallashga tayyor bo‘ladi. Shu sababli, boshlang‘ich sinflarda nutqiy kompetensiyalarni samarali rivojlantirish ta‘lim jarayonining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta‘lim, metodika, interfaol metodlar, yozma nutq, og‘zaki nutq, nutqiy kompetensiya muloqot madaniyati, ijodiy fikrlash, innovatsion texnologiyalar, o‘quvchilar faolligi.

Boshlang‘ich sinflar ona tili darslari o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini egallashidagi eng asosiy bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bolaning nutqi shakllanadi, ona tilini to‘g‘ri va ravon so‘zlash ko‘nikmalari rivojlanadi. Shu sababli, nutqiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish uchun samarali metodik yondashuvlar va usullarni qo‘llash muhim ahamiyatga ega. Nutqiy kompetensiya tushunchasi va uning boshlang‘ich sinflardagi o‘rni nutqiy kompetensiya – bu insonning fikrini og‘zaki va yozma shaklda aniq, tushunarli, madaniyatli ifoda eta olish qobiliyati, shuningdek, muloqotda samarali ishtirok etish ko‘nikmasi. Boshlang‘ich sinflarda bu kompetensiyani shakllantirish quyidagi maqsadlarni ko‘zlaydi:

- Til qoidalarini o‘rganish va amalda qo‘llash;
- Lug‘at boyligini oshirish;
- Og‘zaki nutqda fikrlarni ravon ifoda etish;
- Nutq madaniyatini rivojlantirish;
- Muloqot qobiliyatini oshirish.

Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning ahamiyati shaxsiy taraqqiyot bolalar nutq orqali o‘z fikrlarini ifoda etib, o‘zaro munosabatlarni mustahkamlashadi. Ta‘limda muvaffaqiyat yaxshi rivojlangan nutq o‘quvchilarga matnlarni yaxshi tushunishga, topshiriqlarni to‘g‘ri bajarishga yordam beradi. Ijtimoiy moslashuv nutq madaniyatining rivojlanishi jamiyatda samarali muloqotni ta‘minlaydi. Ijodiy fikrlash nutqiy ko‘nikmalar ijodiy faoliyatni rag‘batlantiradi.

Nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy yoʻnalishlari ogʻzaki nutqni shakllantirish, soʻz boyligini kengaytirish uchun koʻp oʻqish va tinglash mashqlari, soʻzlarni toʻgʻri talaffuz qilishni oʻrgatish, hikoya, rivoyat qilish, savollarga javob berish, suhbatda ishtirok etish koʻnikmalarini rivojlantirish.

Yozma nutqni rivojlantirish.

- Oddiy gaplar, soʻz birikmalari va matnlar yozishni oʻrgatish;
- Imlo va punktuatsiya qoidalarini oʻrgatish;
- Yozma topshiriqlar orqali fikrni ifodalashni rivojlantirish.

Nutq madaniyatini oshirish.

- Hurmat, odob-axloq qoidalariga rioya qilishni oʻrgatish;
- Tinglovchi va suhbatdoshlarga mos nutq shakllarini qoʻllashni shakllantirish.

Muloqot madaniyatini rivojlantirish.

- Guruhda va juftlikda muloqot qilish koʻnikmalarini rivojlantirish;
- Diskussiya va debatlar tashkil etish orqali fikr almashishni ragʻbatlantirish.

Nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishning metodikasi interfaol metodlar bu oʻyinlar, rolli oʻyinlar, hikoya qilish, musobaqalar, oʻquvchilarni faol ishtirokiga asoslangan metodlar, vizual va didaktik vositalardan foydalanish rasmlar, kartochnalar, diagrammalar, video materiallar, innovatsion texnologiyalar. Kompyuter dasturlari, multimedia vositalari yordamida nutqni rivojlantirish. Ijodiy topshiriqlar hikoya yozish, sheʼr yaratish, esse yozish orqali ifoda koʻnikmalarini oshirish. Mustaqil ish va uy vazifalari nutqiy mashqlarni mustaqil bajarishga oʻrgatish. Amaliy misollar va dars metodlari hikoya tuzish oʻquvchilarga rasm yoki voqea berilib, undan hikoya tuzish soʻraladi. Bu ularning fikrni tartib bilan ifoda etish qobiliyatini oshiradi. Savol-javob mashqlari oʻqituvchi savollar berib, oʻquvchilarni ogʻzaki javob berishga jalb qiladi. Soʻz boyligini oshirish mashqlari sinonimlar, antonimlar, koʻplik, birlik shakllari ustida ishlar. Dialoglar tashkil qilish oʻquvchilar juftlikda muloqot qilish orqali nutq madaniyatini oʻrganadi.

Muammolar va yechimlar nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda oʻquvchilarning nutq madaniyati va lugʻat boyligi pastligi muammo boʻlishi mumkin. Buni bartaraf etish uchun metodikada koʻproq oʻyinlar, hikoyalar, interfaol mashqlar qoʻllanilishi kerak. Oʻqituvchilarning metodik tayyorgarligi ham muhim: ular yangi innovatsion metodlarni oʻzlashtirishi va amaliyotda qoʻllashi zarur. Boshlangʻich sinflarda ona tili darslarida oʻquvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish oʻquvchilarning til madaniyatini, fikrlashini va muloqot koʻnikmalarini shakllantirishning asosiy qismidir. Ushbu jarayonda metodik yondashuvlarning oʻrni katta boʻlib, samarali metod va usullarni qoʻllash orqali oʻquvchilarning nutq koʻnikmalarini yanada yaxshilash mumkin. Shunday qilib, nutqiy kompetensiyani

rivojlantirish boshlang'ich sinflarda ona tilini chuqurroq o'rganish va amaliyotda qo'llashga yo'l ochadi, bu esa ularning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatlarini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shabbazova Dilfuza Ruziqulovna. ONA TILI O'QITISH METODIKASI. Toshkent "METHODIST NASHRIYOTI" 2023.
 2. Qosimova. K. Boshlang'ich sinflarda imlosi qiyin so'zlarni o'rgatish. -T.1964.
 3. PIRLS 2011 baholash asosi. Ina V.S. Mullis, Maykl O. Martin, Enn M. Kennedi, Ketil L. Trong, Marian Sainsberi.
 4. Daminova Dilbar Melimurodovna. METHODOLOGY FOR DEVELOPING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS IN PRIMARY CLASS STUDENTS. NOVATEUR PUBLICATIONS Journal NX- A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal. -October -2023, 2023-yil.88-92-bet
 5. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Muxtorova Lobar Abdimannabovna. ISSUES OF MATHEMATICAL LITERACY DEVELOPMENT IN WORLD SCIENCE. GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 11, Issue 03, March. (2023). -3-4-mart 2023, 2023-yil.307-311-betlar
 6. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Muxtorova Lobar Abdimannabovna. PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. WEB OF SCIENTIST: WEB OF SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL. -3.Mar..2023, 2023-yil.971-976-bet
 7. Daminova Dilbar Melimurodovna. TIMSS TADQIQOTLARIDA MATEMATIK BILIM VA KO'NIKIMLAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH. Globallashuv sharoitida innovatsion texnologiyalar va oliy ta'limning dolzarb muammolari. Methodist nashriyoti" 2023-yil. 532-534-bet
 8. Daminova Dilbar Melimurodovna. ONA TILINI FANLARARO O'QITISHDA NUTQIY FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. INTER EDUCATION. GLOBAL STUDY. -2024.N4(1), B:122-128-bet
 9. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Salimova Ruxshona Chori qizi. KICHIK YOSHDAGI O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISHNING VAZIFALARI, METODLARI VA VOSITALARI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS. 53-57-betlar.
-

10. Erdanova, Z., & Pardayeva, M. (2025). IMPROVING THE CONTENT OF THE METHODOLOGY OF WORKING ON TEXT IN TEACHING THE MOTHER LANGUAGE. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(1), 110-113.
11. Olimovna, E. Z. (2025). Improving the technology of working with text in native language lessons. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(3), 558-561.
12. Olimovna, E. Z. (2024). REFLECTIVE IN FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS CULTURE DEVELOPMENT PROCESSES IMPROVEMENT. *International Journal of Pedagogics*, 4(04), 87-90.
13. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
14. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
15. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
16. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>
17. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
18. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
19. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
20. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>